

Sinkó István:

Úton az időben

Konkoly Gyula, Lajta Gábor, Kondor Attila és Szotyory László kiállítása elé

„A művészet maradandóvá tesz (konzervál) és az egyetlen dolog a világon, amely maradandó. A művészet konzervál és önmagában konzerválódik, megőriz és önmagában megőrződik.”
(Gilles Deleuze)

Egy sajátos kiállítási megoldás irányába nyitott az utóbbi években a Múcsarnok vezetése: a csoportosan egyéni, vagy egyéni, bár csoportos jellegű kiállítási sorozatok irányába. Ez az én olvasatomban azt jelenti, hogy sok irányból talán egy kijelölhető tendencia, esetleg stílus, koncepció felé vezető festői utakat kíván bemutatni. S most itt állunk négy alkotó párhuzamos tárlatának megnyitóján, s elmondható, hogy erős párhuzamokat lehet találni az itt kiállító négyes tagjainak munkássága, művészetéhez való viszonya, alkotói attitűdje között. Bár mintegy másfél generáció tagjai mutatják be együtt a munkáikat, s indulásuk, művészi fejlődésük látszólag más és más irányból halad, s még céljaik, szemléletük külsődleges képe sem azonos, mégis van nem is egy szál, melyre felfűzhető ennek a négy művésznek a csoportba rendezési elve.

Az egyik a *figurativitás*. Természetesen máris tiltakozik a néző, hisz Kondor Attila – az alkotók legifjabbja – vagy 10-15 éve nem fest figurális műveket, értsd: a munkáin nem szerepelnek alakok. Mégis, a figura hiánya is lehet a figurativitás egyik lehetősége. Kondor azt a környezetet (is) megjeleníti, melyet az emberi létezés különböző helyszíneiként ismerünk. A másik három festő – épp a hiánypótlás okán – számos figurát ábrázol. Sőt, ezeknek az alakoknak a kapcsolatai töltik be a képmező tartalmi részét. Ugyanakkor a Kondor által feldolgozott tér egyes elemei (parkok, építmények, szerkezetek) feltűnnek Lajta Gábor és Szotyory László képein is. No és Konkoly Gyula aktokkal, állatokkal benépesített terei is hasonló természeti vonatkozásokkal teljesekek.

A figurák mellett fontos kapocs a négy művész alkotásai között az *idő*. A valós, a történelmi és a filozófiai idő. Lajta mini retrospektívje maga az alkotói időutazás, egy művészi fejlődés(?) vagy inkább változástörténet. Konkoly most nem mutatja be az ő művészeti utazását, csak az utóbbi 10 évből emel ki egy szegmenst, nála az idő fogalma a művészettörténelmi átlépésekben jelenik meg. Kondor és Szotyory az álom-időnek, a filozófiai és lételméleti időfogalomnak állítanak képi emlékeket. Utazás, időkapszula, múlt és jelen egymásba érése – a kiüresedett világ, a lírai, vagy épp epikus időjelenlét e két művész munkásságának egyik kulcsmotívuma. Wagnerrel szólva leitmotívum is nevezhetnénk, mert vissza-visszacsengenek egyes fontos elemek. Szotyorynál a távolodó táj, a park, a szökőkút, Kondornál az egyre inkább negatívba forduló főmotívum – no meg a fény.

Különös kapcsolatot vélek felfedezni a négy művésznek a kortárs alkotói folyamatokhoz, egyáltalán a kortárs művészetéhez való viszonyulásukban is. Konkoly azt nyilatkozta, azért hagyott fel az avantgárd (minimalista, koncept) irányzatok személyes képviselőjével, mert akadémikusnak, konzervatívnak gondolta; megmerevedett dogmának, kiüresedett formának. Az egykori magyar avantgárd fenegyerek most a Monet, Manet és Fischl-féle vonalban találja meg a korszerű, számára megfelelő festői nyelvet adó formát. Lajta Gábor – amint ez a kiállított anyagából is kiderül – geometrikus-absztrakt irányú, majd expresszív, gesztus alapú képekkel indította pályáját. Míg változatlanul megőrizte barátságát az egyik mesterének vallott Molnár Sándorral, mégis a másik út, Csernus Tibor figurativitása nyűgözte le, s haladt a számára követendő úton mindmáig. Szotyory a kezdetektől fogva a szimbolikus tartalmú figurativitás képviselője, szinte besorolhatatlan, egyedi nyelv az övé, nem képvisel izmust, trend-irányt. Kondor Attila már a főiskolán csatlakozott a Sensaria csoporthoz, s bár azóta teljesen eltávolodott magától a csoporttól, korai elveit – miszerint a festészet alapvetéseit nem

a cézanne-i, hanem inkább a romantikus-realista gyökerekben kell fellelni – megtartotta. Stílusa, formavilága a reneszánsz és a barokk misztikus, építészeti alapú kifejezőmódot mutatja, és egyesíti a keleti kiüresedést a német misztikus filozófia (Eckhart mestertől máig ívelő) nagy tanítóinak elveivel.

Végigjárva az egyes kiállításokat – hiszen végül is mini-életműátlatok ezek a háromtermes bemutatók – válaszokat kaphatunk a fenti felvetésekre. Konkoly a maga terében az utolsó évtized munkáiból válogat. Összességében mintha egy hatalmas örök-nyár élményt tárna elénk, hedonista fiatal nőkkel és férfiakkal, Ám ezek a csoportok, bár az egyes képekben sok mozgást lehet felfedezni, alapjában véve belemerevednek a kortalan tájba és időbe. Erős fényárnyék, intenzív színhasználat, s néhol egy-egy múltkísértő popos beavatkozás jellemzi a műveket. Lajta életút-meséje egy folyamatosan vívódó alkotó szigorú rendszerelvűsége és egy szabad elme – és festői magatartás – viaskodását mutatja. Mintha a geometriától újra a geometria felé tartana az út, az üres bőröndjét maga után húzó festő-alak mögött a 20. század festői alapkérdéseinek változatos megoldású művei maradnak. Aktjai, mozgalmas buli-képei vagy színházi(ás) jelenetei mind-mind egy sejtésen, az „*a la recherche du temps perdu*” inspirációján alapulnak. Szotyory László e két alkotó mellett mintha az általuk felvetett vérbő realizmus versus lírai expresszivitás kérdését járná körül. Utazik ő is – valóságos és képzelt útjait parkok kútjai, délszaki nők mosolya és felhők közt repülő óriásgépek fénycsillámlása kíséri. Díszletek, melyek néha drámai módon válnak eleven valósággá. Szitáló fények és mély, borongós árnyak vetülnek parkjaira, erdőire és aktjaira. Kondor Attila, mint afféle kortárs Alberti, a tér és festészet közös kérdéseit, a térábrázolás illuzórikus megjelenítéseit modern és klasszikus díszletek (lám, újra a díszlet szó jön elem) közé rendezi. A Pantheon ablakain beáramló fény, a könyvtár könyveinek gerincén átsuhanó *lux aetherna*, a panelek mögül kiemelkedő, ám rögvest negatív formává tornyosuló, változó budapesti Fuji, azaz a Sas-hegy új dimenziókat nyit: egy, már régen megalapozott elméleti kutatás újrafelhasználását. Mindez fantasztikus hatású, illuzórikus víziókat mutató animációs filmjeiben realizálódik. Képei a filmek, mozija a képek kisegítői, alapelemei.

Mondhatnánk, hogy egy újkonzervativizmus képviselőinek műveit láthatjuk a falakon? A 21. század művészetformálóinak egy része szerint igen. Ám épp a stíluspluralizmus jegyében az is igaz, hogy ez a konzervatívnek mondott festői magatartás éppúgy része a kortárs szcénának, mint az intermediális alkotások sora.

Még néhány apró párhuzamot vélek felfedezni az itt kiállítók életművében. Kétféle festőiség jelentkezik a simmeli élet vagy forma vagy-vagy-ában (Georg Simmel ezt a Rembrandt-tanulmányában veti fel), itt mindkét vonal megjelenik. Vérbő festőiség, kolorizmus, a formák feszültsége, a kontúrnélküliség Konkolynál és Lajtánál a simmeli barokk (forma) felé mutat, míg a reneszánszos vonal, a kontúr használata – Simmelnél az élet – Kondor és Szotyory sajátja.

A másik sajátos párhuzam a megállított idő, ami mind a négy alkotó munkáin felfedezhető. Ahogy Radnóti Sándor fogalmaz: „A megállított idő egy most-ot jelent, amelynek van előtte és utána, amire ez a most sokféleképpen utal. A megállított idő azt jelenti, hogy nincs változás.” Ebben a megállított időben oda és vissza utaznak hőseink képen, filmben, és keresik mindig a változatlan állandó és visszatérő elmúlást. Az Élet idejét.